

Men zie hier BAVINCK's *Bilderdijk* bldz. 113 en 114.

Ook voor BILDERDIJK kan het hart des menschen eerst in den band met den Christus der Schriften weer de harmonie bereiken, ook in zijn denken.

* * *

Ten slotte nog iets over *Bilderdijk's opvatting van de geschiedenis*. Ook hier stooten wij in de uitwerking op wonderlijke dingen, maar, al weer, de grondgedachte is juist gegrepen.

BILDERDIJK plaatst zich evenals de Calvinistische wijsbegeerte op het standpunt, reeds door AUGUSTINUS ingenomen, wiens uitwerking van dit Schriftuurlijk standpunt ook niet in alles kan worden aanvaard.

Het is echter van de grootste beteekenis voor alle wetenschap, dat het uitgangspunt juist is, naar de Schrift.

BILDERDIJK handhaaft de heerschappij van den Christus der Schriften op aarde, over de volkeren en staten. Een *middellijke* heerschappij, niet echter zooals de Roomsche kerk die voor zich zelf uitwerkte.

Ik verwijs hier naar zijn opstel in *Verhandelingen*: Gedachten omtrent de toekomst en 't Koninkrijk van Christus.

BILDERDIJK te bestudeeren is dus wèl de moeite waard.

Ook in de worsteling mede in de wijsbegeerte steeds getrouwer te gaan denken, mag zijn naam niet worden vergeten.

Beziele dan z'n heroiek voorbeeld ook onze generatie bij haar strijd tegen de dwaling en in haar streven naar positieven bouw.

ONZE VIERDE JAARVERGADERING.

In den namiddag van Dinsdag 2 Januari 1940 hield onze Vereeniging haar vierde jaarvergadering.

Het was in 't hartje van den barren winter. Wel is het nadien nog aanmerkelijk kouder geworden, en waren, althans in de binnenstad van Amsterdam, de straten sneeuw-vrij, maar winter was het ook dien dag. De treinenloop was iets onregelmatig, wat echter voor de middagvergadering weinig hinder veroorzaakte.

Een tweede factor was ingrijpender: verscheidenen onzer leden en begunstigers waren door dienstplicht verhinderd onze jaarvergadering bij te wonen. Doch hun plaats werd blijkbaar door anderen ingenomen. Onze vergaderzaal in American was althans, evenals vorige malen, prachtig bezet.

In zijn openingswoord begroette de Vice-Voorzitter, die ditmaal de vergadering presideerde, Prof. Dr H. DOOYEWEERD, de in grooten getale opgekomen leden en begunstigers der Vereeniging. In het bijzonder heette hij welkom de beide vertegenwoordigers der Vereeniging voor Thomistische Wijsbegeerte, de professoren Dr DE GROOT en Dr BOUWMAN, en den vertegenwoordiger van de Chr. Vereeniging van Natuur- en Geneeskundigen in Nederland, Prof. Dr G. J. SIZOO. De afgevaardigde van de Geref. Psychologische Studievereeniging zond bericht van verhindering.

Vervolgens schetste Prof. DOOYEWEERD de ontbinding van de West-Europeesche cultuur-gemeenschap, zooals die uitkomt in het verval van verzekerdheden en vaste uitgangspunten en in het problematisch worden van vroegere axioma's. De jonge Calvinistische wijsbegeerte heeft niet gezocht naar een nieuwen vasten grond, maar heeft de vastheid gezocht waar zij te vinden is; want het is de eer der wijsbegeerte, in te zien, dat zij zelf leven moet van een dieperen wortel.

Daarna gaf hij het woord aan Prof. Dr D. H. TH. VOLLENHOVEN, die sprak over:

WIJSBEGEERTE EN THEOLOGIE.

Ofschoon de verhouding van wijsbegeerte en theologie ook buiten Christelijken kring de aandacht heeft getrokken, bepaalt spr. zich tot wat hieromtrent door Christenen werd geleerd.

Na eerst de voornaamste typen van opvattingen in andere concepties te hebben weergegeven (I), behandelde spr. in de tweede plaats de opvatting inzake de verhouding van wijsbegeerte en theologie naar de wijsbegeerte der wetsidee (II).

I. Andere concepties.

Spr. laat concepties als gnosis en levensphilosophie hier terzijde, daar deze zooal niet geheel het leven dan toch in ieder geval de wetenschap disqualificeeren en daarom in de verhouding, hier aan de orde, slechts weinig belang stellen. In andere concepties kan men twee grondtypen onderscheiden, t. w. dat, waarbij één van beide, wijsbegeerte of theologie, wordt gewaardeerd en de ander gediskwalificeerd, en daarnaast dat grondtype, waarin beide op waardeering aanspraak mogen maken.

A. Eenzijdige waardeering.

Deze vertoont tweeërlei lijn: eenerzijds de theorie, dat de wijsbegeerte iets goeds is en de theologie iets kwaads (1), en anderszijds de conceptie, dat de theologie waarheid heeft en de wijsbegeerte vals is (2).

1. Eerstgenoemde opvatting vinden we bij AVERROËS en het Latijnsche Averroïsme, dat — in tegenstelling tot den leermeester — daarbij soms tot de leer der dubbele waarheid de toevlucht nam.

2. Eenzijdige waardeering van theologie gepaard met disqualificatie van wijsbegeerte daarentegen vinden we in opvattingen, die nauw samenhangen met de doopersche conceptie omtrent de verhouding van het Koninkrijk Gods en de „wereld”. De doopersche opvatting acht de wereld door den zondeval niet links gericht, maar substantieel verdorven. De onrustige strooming wil daarom een nieuwe maatschappij, ontheven aan alle wet, rustiger figuren bepalen zich tot een critische houding ten opzichte van alle openbaring van het Koninkrijk Gods in deze wereld. Beide kunnen de kerk alleen zien als anti-kerk en verzetten zich eveneens fel tegen het streven naar een Christelijken staat. Theoretisch wordt dit standpunt uitgewerkt door KARL BARTH. Hij stelt de theologische Existenz als het momentane tegenover de wijsbegeerte als ontologie van het continue, dat z.i. tot de „wereld” behoort. Wie meent, dat een Christelijke wijsbegeerte mogelijk is, is dus z.i. wel bovenmatig zondigende.

B. Tweezijdige waardeering.

Behalve de eenzijdige waardeeringen vindt men ook opvattingen, in welke beide, wijsbegeerte en theologie, worden gewaardeerd. Ook daar worden echter verschillende antwoorden gegeven op de vraag, of schriftuurlijke wijsbegeerte mogelijk is.

1. Onder de realisten wordt deze vraag positief beantwoord door AUGUSTINUS en DIONYSIUS-pseudo-AREOPAGITA. Beiden staan onder invloed van het neoplatonisme, dat de plaats der ideeën in den scheppenden geest zoekt. Gechristianiseerd wordt deze ideeënwereld gelijk gesteld met het raadsplan Gods, hier gezien als het project des Vaders. Den Zoon denkt men zich dan als analoog met den demiurg, die de wereld vormt, ziende op de ideeën en op de mathematische oerbepaaldheden. Tenslotte moeten project en realisering met elkander strooken: hier is dus de plaats voor het bindende werk van den Heiligen Geest. Tot zoover waren de orthodoxen in West en Oost het met elkander